

A88/18 CO:2084001

15 juli 1988

DE RESOLUTIES VAN DE 19e PARTIJCONFERENTIE

De van 28 juni tot 1 juli gehouden partijconferentie heeft een aantal resoluties opgeleverd, die - zoals te verwachten was - aan de leden van het CC/CPSU ter beoordeling zullen worden voorgelegd. Bekend is dat aan het eind van deze maand een plenum van dit leidinggevende partijorgaan zal worden gehouden waar een deel van de daarin opgenomen voorstellen zal worden besproken.

De meest opvallende punten uit deze resoluties zijn inmiddels via de pers algemeen bekend geworden. Zij hebben betrekking op zaken als het houden van presidentsverkiezingen, het afschaffen van benoemingen 'voor het leven' binnen de partij en de staatsorganen en de uitbreiding van 'glasnost' als het gaat om politieke aangelegenheden. Daarnaast is er sprake van een andere samenstelling en werkwijze van het Sovjetparlement.

Het is te vroeg om te concluderen dat realisering van deze voorgestelde hervormingen een wezenlijke verandering zullen veroorzaken van het Sovjetsysteem. In ieder geval staat de leidende rol van de CPSU niet ter discussie en blijft het ultieme doel - ook voor GORBACHEV - de uitbouw van het socialistisch systeem. Dit betekent niet dat een vergroting van de democratie niet tot de mogelijkheden behoort, maar dat is dan wel uitdrukkelijk een zaak waarover door beleidsbepalende CPSU-organen moet worden beslist en waaraan grenzen zijn gesteld. De CPSU-leider maakte dat tijdens de eerste conferentiedag impliciet duidelijk toen hij stelde dat '... de laatste tijd meer dan eens ... (geprobeerd is) ... van democratische rechten gebruik te maken voor ... (realisering van) ondemocratische doeleinden. Er zijn er die denken dat zo problemen kunnen worden opgelost, van het wijzigen van grenzen tot het oprichten van oppositiepartijen. Het Centraal Comité acht zo'n misbruik van de democratisering fundamenteel in strijd met de doeleinden van perestrojka en met de belangen van het volk'. Daarmee is duidelijk dat democratisering wel mogelijk is, maar dan toch kennelijk in een specifieke betekenis en beslist niet algemeen toepasbaar. Het Sovjetsysteem zelf mag daarmee niet worden aangetast.

De inhoud van de zes op de laatste dag van de partijconferentie aangenomen resoluties stemt grotendeels overeen met wat daarvan - op basis van de conferentietheses - te verwachten was en geeft in grote lijnen steun aan het beleid van partijleider GORBACHEV. Daarbij gaat het meestal om zaken waarover al in een eerder stadium van bevoegde zijde uitlatingen waren gedaan. Zo wordt in de resolutie 'over de hervorming van het recht' gepleit voor een grotere rechtsbescherming van het individu, voor een versterking van de positie van de gerechtshoven en van de advocatuur en voor de oprichting van een Constitutionele Raad, die er voor moet zorgen dat de wetten en resoluties van de regering in overeenstemming zijn met de Sovjetgrondwet. In een resolutie 'over de verhouding tussen de nationaliteiten' wordt een CC-plenum daarover aangekondigd, een uitbreiding gevraagd van de rechten van de Sovjetrepublieken en een beperking van de macht van de centrale overheid. De resolutie 'over glasnost' wil het recht op informatie in de grondwet zien opgenomen, onderschrijft de noodzaak van meer informatie voor de gemiddelde burger, pleit voor kritische artikelen in de pers, maar waarschuwt ook voor 'demagogie en nationaal egoïsme'. Met dit laatste wordt duidelijk gemaakt dat ook 'openheid' zijn grenzen heeft en niet onbeperkt mag worden toegepast. In een resolutie 'over de strijd tegen de bureaucratie' wordt gesteld dat het bureaucratisch apparaat een gevaarlijke omvang heeft aangenomen en dus moet worden beperkt en dat de burger moet worden beschermd tegen machtsmisbruik. Zo heet het dat aan '... alle pogingen om de wettelijke rechten van de burgers te beknotten met departementsinstructies en bureaucratische listen een einde (moet) komen' en wordt de pers opgeroepen de bureaucratie 'onophoudelijk te bestrijden'.

Behalve deze resoluties, die zoals bekend overigens door het CC zullen moeten worden 'overgenomen' willen zij van kracht worden, zijn er nog twee die een crucialer karakter hebben. De eerste daarvan - over 'de verdieping van de perestrojka' - is algemeen van aard en geeft steun aan het beleid van GORBACHEV. Onderstreept wordt daarin dat 'de partij geen herhaling zal toestaan van iets dat maar ook lijkt op wat er in de perioden van persoonsverheerlijking en stagnatie (d.w.z. onder resp. STALIN en BREZHNEV) is gebeurd'. Bovendien wordt gesteld dat een 'radicale hervorming van het politieke systeem' van essentiële betekenis is voor economische en sociale verandering.

Aan deze 'radicale hervorming' is de tweede resolutie gewijd. Hoewel de inhoud daarvan (nog) niet volledig bekend is, wordt toch de indruk gewekt als zou het hierbij om verstrekkende hervormingen gaan. Zo heet het o.a. dat verkiezingen en benoemingen van partij- en staatsfunctionarissen hooguit voor twee termijnen (van vijf jaar) kunnen plaatsvinden, dat secretarissen van partijcomités via geheime verkiezingen gekozen moeten worden tot voorzitters van de (uitvoerende) sovjets en dat partijconferenties (d.w.z. zoals de nu gehouden 19e) het recht krijgen twintig procent van de leden van het Centraal Comité te vervangen. Deze resolutie spreekt verder over een nieuwe rol voor het parlement van de USSR en over verkiezingen voor een Sovjetpresident.

Volgens de voorstellen moet de Opperste Sovjet een echt parlement worden met een full-time karakter, waar normale politieke debatten worden gevoerd. De omvang (1500 leden) zal daarvoor drastisch moeten worden teruggebracht tot zo'n 400 a 450 leden. De verkiezingen voor dit verkleinde parlement zullen 'op getrapte wijze' plaatsvinden via een Congres van Volksafgevaardigden, dat op zijn beurt eens in de vijf jaar wordt gekozen en bestaat uit de huidige 1500 leden van de Opperste Sovjet aangevuld met 750 vertegenwoordigers van 'maatschappelijke organisaties'. Tot deze laatste behoren in ieder geval de partij, de vakbonden en organisaties voor de jeugd, voor vrouwen en voor veteranen.

Het Congres, dat eens per jaar bijeen moet komen om 'beslissingen te nemen over belangrijke constitutionele, politieke en sociaal-economische

onderwerpen', kiest behalve de parlementsleden ook de Sovjetpresident. Het staatshoofd moet duidelijke bevoegdheden krijgen op het terrein van de wetgeving, de binnen- en buitenlandse politiek, de defensie en de nationale veiligheid. Hij zal deze functie combineren met die van voorzitter van de Defensieraad, een cruciale post in het Sovjetbestel die al jaar en dag wordt bekleed door de fungerend CPSU-leider. Dit laatste wijst erop dat het GORBACHEV's bedoeling is - analoog aan het conferentievoorstel om secretarissen van partijcomites via geheime verkiezingen te laten benoemen tot voorzitters van de op een lager niveau opererende sovjets - de functie van CPSU-leider te combineren met die van Sovjetpresident en daarmee de feitelijke traditie van BREZHNEV, ANDROPOV en CHERNENKO voort te zetten. Daarbij is wel een essentieel verschil aan te wijzen, nl. het feit dat de nieuwe Sovjetpresident duidelijke bevoegdheden zal hebben anders dan in de oude situatie toen deze functie niet meer was dan een representatieve en samenviel met het voorzitterschap van het Presidium van de Opperste Sovjet. Waartoe dit voorstel in de praktijk zal leiden, is op dit moment nog niet te beoordelen. Dat hangt bv. af van de feitelijke invulling van de presidentiele bevoegdheden, maar ook van het feit of in het Congres van Volksafgevaardigden en in het nieuwe parlement de CPSU-leden - zoals gebruikelijk en statutair voorgeschreven - verplicht zijn de instructies van de partij (i.c. het CC) uit te voeren. Aangezien er niets is wat erop wijst dat dit basisprincipe zal worden losgelaten, kan er voorlopig alleen maar van worden uitgegaan dat invoering van deze nieuwe voorstellen geen wezenlijke veranderingen tot gevolg zullen hebben. Mogelijk dat door deze combinatie van functies en door het toekennen van nieuwe bevoegdheden de machtspositie van de CPSU-leider sterker wordt, doordat hij als hoogste staatsfunctionaris minder dan vroeger gehouden is vooraf het CC/CPSU te raadplegen.

Vermelding verdient dat deze voorstellen tot 'politieke hervormingen' ter partijconferentie door GORBACHEV persoonlijk ('als een extraatje') werden gepresenteerd tijdens zijn toespraak op 28 juni en dat zij niet voorkomen in de door het CC in mei geaccepteerde conferentie-theses. Saillant is dat in de laatste weken voor de bijeenkomst steeds meer artikelen in de Sovjetpers verschenen, waarin voor het houden van presidentsverkiezingen (in verschillende varianten) werd gepleit en dat zeer kort voor de opening Literaturnaya Gazeta met een artikel kwam van politiek commentator Fedor BURLATSKIY, waarin deze een voorstel deed dat praktisch gelijk is aan het door GORBACHEV gepresenteerde. Het enige verschil is dat BURLATSKIY zich uitsprak voor 'directe' presidentsverkiezingen en geen 'getrapte'. Al met al is er weinig gelegenheid geweest om over deze voorstellen van gedachten te wisselen toen op de laatste dag van de conferentie de deelnemers zich over deze voorstellen uit moesten spreken, zodat het er op lijkt dat GORBACHEV - zoals de NRC het op 5 juni formuleerde - een dubbele truc nodig had om deze hervormingen aangenomen te krijgen.

De motivering van GORBACHEV voor deze wijzigingen kwam erop neer dat '... de staatsmacht en de regering zo (moeten worden gereorganiseerd) dat het volk altijd het laatste woord heeft en (dat) de processen van zelfregulering en zelfbestuur zo breed mogelijk doorwerken'. Van fundamentele betekenis daarbij noemde hij 'de juiste verdeling van de macht over de principiële elementen van ons politiek systeem, voor alles tussen partij en staat'. In dit verband moet overigens wel worden opgemerkt dat aan de leidende rol van de CPSU - neergelegd in de Grondwet en de CPSU-statuten - niet zal worden getornd. Democratisering zal daarom een democratisering betekenen binnen de grenzen van het socialisme, of zoals GORBACHEV het zelf formuleerde: '... we zullen doorgaan met het ontwikkelen van waarlijk socialistische waarden en alles ... elimineren wat de revolutionaire theorie en het aangezicht van het socialisme vervormt'